

שם פרטי:

שם משפחה:

כיתה:

מערכת הפועל בגזרת השלמים

דף עבודה

1 השלימו את השורש ואת הבניין של כל פועל.

פועל	שורש	בניין
נכנסנו		
מסדרים		
הדלקתם		
יתלבשו		
סופר		
הוזמנו		

2 מיינו את הפעלים לפי הבניין.

שמרנו	נשמר	שימרה	הרגיש	התרגשו	גדלתי	הגדילו	נגמר
-------	------	-------	-------	--------	-------	--------	------

פעל	נפעל	פיעל	הפעיל	התפעל

3 הטו את הפועל שבסוגריים לפי ההקשר (אותו בניין).

א. אתמול אנחנו _____ את החדר עד הערב. (סידר)

ב. מחר הם _____ את המכתב לעירייה. (כתב)

ג. בשנה הבאה אני _____ בחוג תיאטרון. (השתתף)

ד. נועה, _____ בבקשה את הדלת! (סגר – ציווי)

ה. אתן _____ את האור לפני שיצאתן? (כיבה)

4 באיזה זמן ובאיזה גוף הפועל?

א. «תלבשי»

○ עבר, את ○ עתיד, את ○ הווה, את ○ ציווי, את

ב. «הדלקנו»

○ עבר, אנחנו ○ עתיד, אנחנו ○ עבר, הם ○ הווה, אנחנו

ג. «מתרגשות»

○ עתיד, הן ○ עבר, הן ○ הווה, אנחנו/אתן/הן (נקבה) ○ ציווי, אתן

ד. «היכנסו!»

○ עבר, הם ○ ציווי, אתם ○ עתיד, אתם ○ שם הפועל

5 התאימו לכל בניין את המשמעות הנפוצה שלו.

טור ב

טור א

☐ הפעולה נעשית לנושא – לרוב סביל של פעל (נשבר, נכתב)

1. הפעיל

☐ גורם למישהו אחר לעשות פעולה (הלביש, הרקיד)

2. התפעל

☐ פעולה שאדם עושה לעצמו או פעולה הדדית (התלבש, התכתבו)

3. נפעל

☐ סביל של הפעיל (הודלק, הוזמן)

4. פעל

☐ סביל של פיעל (סודר, בושל)

5. הפעל

הבוקר של אורי*

1 | אורי קם מוקדם מן הרגיל. הוא התלבש בשקט, סידר את המיטה ונכנס למטבח. אימא שלו כבר הדליקה את הקומקום והניחה לו כריך על השולחן. «הלילה נגמר החלב» היא אמרה, «תקנה בדרך?»

4 | בתחנת האוטובוס פגש אורי את חבריו. הם דיברו על המשחק של אתמול, עד שהאוטובוס נעצר מולם. בכיתה הודיעה המורה שהמבחן הוקדם ביומיים. כולם התרגשו מיד.

* נכתב על ידי דנה פלג, 2020. מתוך: «עלים» – ירחון לנוער.

7 קראו את הקטע «הבוקר של אורי». ליד כל פועל כתבו את השורש ואת הבניין.

א. התלבש

ב. סידר

ג. נכנס

ד. הדליקה

ה. נגמר

ו. נעצר

ז. הוקדם

ח. התרגשו

8 נכון או לא נכון? תקנו את המשפטים הלא נכונים.

נכון / לא נכון

א. בגזרת השלמים כל עיצורי השורש נשמרים בכל הנטיות.

נכון / לא נכון

ב. שורש מרובע יכול לבוא בכל שבעת הבניינים.

נכון / לא נכון

ג. «הסתכל» הוא פועל בבניין התפעל.

נכון / לא נכון

ד. «מסודר» ו«מסדר» הם באותו בניין.

9 צרו מן השורש פועל בבניין הנדרש (עבר, גוף «הוא»). היעזרו במחסן.

הכתיב | נשבר | קיבל | התלבש | הוסבר | גידל

א. שיביר, נפעל:

ב. קיבל, פיעל:

ג. כתיב, הפעיל:

ד. ליבש, התפעל:

ה. סיביר, הפעל:

ו. גידל, פיעל:

10 כתבו פסקה של 5–6 משפטים על בוקר בבית הספר. שלבו לפחות חמישה פעלים מחמישה בניינים שונים, ומתחו קו מתחת לכל פועל.

11 שורשים מרובעים: השלימו את הנטייה.

פיעל, עבר (הוא)	פיעל, עתיד (הוא)	פעל, עבר (הוא)	התפעל, עבר (הוא)
תרגם			
גלגל			
בלבל			

12 נכון או לא נכון? תקנו.

נכון / לא נכון

א. «מסתכלים» ו«הסתכלו» הם מאותו שורש ומאותו בניין.

נכון / לא נכון

ב. שם הפועל של «שמר» הוא «לשמור».

נכון / לא נכון

ג. «נשמור» הוא פועל בבניין נפעל.

13 כתבו את צורת הציווי המבוקשת.

א. (סגר, אתה) _____ את החלון!

ב. (הדליק, את) _____ את האור, בבקשה.

ג. (התלבש, אתם) _____ מהר, האוטובוס מחכה!

ד. (סידר, אתם) _____ את הכיסאות במעגל.

תשובות – מערכת הפועל בגזרת השלמים

1 השלימו את השורש ואת הבניין של כל פועל.

פועל	שורש	בניין
נכנסנו	כִּנִּס	נפעל
מסדרים	סִדֵּר	פיעל
הדלקתם	דִּלֵּק	הפעיל
יתלבשו	לִבֵּשׁ	התפעל
סופר	סִפֵּר	פעל
הוזמנו	זִמֵּן	הפעל

2 מיינו את הפעלים לפי הבניין.

פעל	נפעל	פיעל	הפעיל	התפעל
שמרנו, גדלתי	נשמר, נגמר	שימרה	הרגיש, הגדילו	התרגשו

3 הטו את הפועל שבסוגריים לפי ההקשר (אותו בניין).

א. אתמול אנחנו **סידרנו** את החדר עד הערב. (סידר)

ב. מחר הם **יכתבו** את המכתב לעירייה. (כתב)

ג. בשנה הבאה אני **אשתתף** בחוג תיאטרון. (השתתף)

ד. נועה, **סגרי** בבקשה את הדלת! (סגר – ציווי)

ה. אתן **כיביתן** את האור לפני שיצאתן? (כיבה)

4 באיזה זמן ובאיזה גוף הפועל?

א. «תלבשי»

○ עבר, את ● עתיד, את ○ הווה, את ○ ציווי, את

ב. «הדלקנו»

● עבר, אנחנו ○ עתיד, אנחנו ○ עבר, הם ○ הווה, אנחנו

ג. «מתרגשות»

○ עתיד, הן ○ עבר, הן ● הווה, אנחנו/אתן/הן (נקבה) ○ ציווי, אתן

ד. «היכנסו!»

○ עבר, הם ● ציווי, אתם ○ עתיד, אתם ○ שם הפועל

5 התאימו לכל בניין את המשמעות הנפוצה שלו.

טור ב

טור א

3 הפעולה נעשית לנושא – לרוב סביל של פעל (נשבר, נכתב)

1. הפעיל

1 גורם למישהו אחר לעשות פעולה (הלביש, הרקיד)

2. התפעל

2 פעולה שאדם עושה לעצמו או פעולה הדדית (התלבש, התכתבו)

3. נפעל

5 סביל של הפעיל (הודלק, הוזמן)

4. פעל

4 סביל של פיעל (סודר, בושל)

5. הפעל

7 קראו את הקטע «הבוקר של אורי». ליד כל פועל כתבו את השורש ואת הבניין.

א. התלבש ← ליבש, התפעל

ב. סידר ← סידר, פיעל

ג. נכנס ← כינס, נפעל

ד. הדליקה ← דילק, הפעיל

ה. נגמר ← גימר, נפעל

ו. נעצר ← עצר, נפעל

ז. הוקדם ← קידם, הפעל

ח. התרגשו ← רגש, התפעל

8 נכון או לא נכון? תקנו את המשפטים הלא נכונים.

א. בגזרת השלמים כל עיצורי השורש נשמרים בכל הנטיות. **נכון**

ב. שורש מרובע יכול לבוא בכל שבעת הבניינים. **לא נכון** – שורש מרובע בא רק בפיעל, בפעל ובהתפעל

ג. «הסתכל» הוא פועל בבניין התפעל. **נכון**

ד. «מסודר» ו«מסדר» הם באותו בניין. **לא נכון** – «מסדר» בפיעל, «מסודר» בפעל

9 צרו מן השורש פועל בבניין הנדרש (עבר, גוף «הוא»). היעזרו במחסן.

א. שיבר, נפעל: **נשבר**

ב. קיבל, פיעל: **קיבל**

ג. כתב, הפעיל: **הכתיב**

ד. ליבש, התפעל: **התלבש**

ה. סיבר, הפעל: **הוסבר**

ו. גידל, פיעל: **גידל**

10 כתבו פסקה של 5–6 משפטים על בוקר בבית הספר. שלבו לפחות חמישה פעלים מחמישה בניינים שונים, ומתחו קו מתחת לכל פועל.

תשובה אפשרית: תשובה אישית. בדקו: חמישה פעלים לפחות; חמישה בניינים שונים (למשל נכנסתי – נפעל, סידרתי – פיעל, הדלקתי – הפעיל, התיישבתי – התפעל, כתבתי – פעל); התאם בין הפועל לנושא; כתיב תקין.

11 שורשים מרובעים: השלימו את הנטייה.

פיעל, עבר (הוא)	פיעל, עתיד (הוא)	פעל, עבר (הוא)	התפעל, עבר (הוא)
תרגם	יתרגם	תורגם	התרגם
גלגל	יגלגל	גולגל	התגלגל
בלבל	יבלבל	בולבל	התבלבל

12 נכון או לא נכון? תקנו.

א. «מסתכלים» ו«הסתכלו» הם מאותו שורש ומאותו בניין. **נכון**

ב. שם הפועל של «שמר» הוא «לשמור». **נכון**

ג. «נשמור» הוא פועל בבניין נפעל. **לא נכון** – «נשמור» הוא עתיד, גוף «אנחנו», בבניין פעל; הנ' היא אות העתיד

13 כתבו את צורת הציווי המבוקשת.

א. (סגר, אתה) סגור את החלון!

ב. (הדליק, את) **הדליקי** את האור, בבקשה.

ג. (התלבש, אתם) התלבשו מהר, האוטובוס מחכה!

ד. (סידר, אתם) **סדרו** את הכיסאות במעגל.

✏️ תרגול נוסף משלי: כתבו שלושה משפטים או דוגמאות משלכם לנושא של הדף, ובדקו אותם עם חבר או חברה.